

Velikana slovenskega naravoslovja Giovanni A. Scopoli in Žiga Zois vabita v Prirodoslovni muzej Slovenije

Zvonka Zupanič Slavec

Prirodoslovni muzej Slovenije se je v letu 2019 posvetil delu dveh velikinov razsvetljskega naravoslovja na Slovenskem, Giovanniju Antoniu Scopoliju (1723–1788) in Žigi Zoisu (1747–1819). Vezano je bilo na dvestoletnico Zoisove smrti in dvestopetdesetletnico izida najpomembnejših prirodoslovnih del razsvetljenstva na Slovenskem. To sta bila več kot tehtna razloga za celoletni program z mesečnimi predavanji o obeh, v katerih so mnogostransko osvetlili življenje in delo obeh slavljencev. K sodelovanju so povabili vodilne poznavalce slavljencev. Piko na i pa je Prirodoslovni muzej priredil 14. novembra leta 2019 s slavnostnim odprtjem njima posvečene razstave. Uvod vanjo je bil imenitno domišljeni koncert glasbe habsburškega razsvetljenstva z deli Leopolda Mozarta, Josepha Haydna, Antonia Salierija in Wolfganga Amadeusa Mozarta, in to prav na tristoti rojstni dan Leopolda Mozarta. Različne arije iz njihovih del so odpeli dijaki pevskega oddelka ljubljanskega Konservatorija za glasbo in balet ob klavirski spremljavi njihovih profesorjev. Program sta povezovala prof. Edita Garčević Koželj s Konservatorija za glasbo in balet ter vodilni avtor razstave in kustos Prirodoslovnega muzeja doc. dr. Al Vrezec, ki je ob koncu koncertnega uvoda tudi sam zapel v duetu s sopranistko Petro Vrh Vrezec. Atraktivni glasbeni izbor arij iz Mozartove opere *Čarobna piščal* s Papageno in Papagenom kakor tudi *Kraljice noči* je očaral zbrane in jih pripeljal do vrhunca prireditve, ko je kustos dr. Tomi Trilar predstavil veličino dela obeh slavljencev Scopolija in Zoisa.

Soavtorji razstave so, poleg že omenjenih Vrezca in Trilarja, Špela Pungaršek, dr. Miha Jeršek, dr. Breda Činč Juhant, dr. Andrej Gogala, Janez Gregori, Alenka Jamnik, Mojca Jernejc Kodrič, Urška Kačar, Tea Knapič, mag. Matija Križnar, prof. dr. Boris Kryštufek in prof. dr. Zvonka Zupanič Slavec.

Vodenje po razstavi docenta Vrezca je prikazalo izjemnost stvaritev, presežnost znanja in neizmerno predanost poslanstvu. Razstavljena je izjemna Zoisova mineraloška zbirka, vitrine z najrazličnejšimi predmeti, tudi človeško ribico, ki jo je Scopoli prvi opisal za velikega švedskega misleca Linnéja, imenitno pa so vsebine tudi popisane na spremljajočih plakatih, ki bi bili vredni potovalnega razstavljanja na številnih množično obiskanih mestih, tudi v avli ljubljanske ali mariborske klinike. Med razstavljenimi eksponati so tudi medicinski iz zbirke Inštituta za zgodovino medicine Medicinske fakultete v Ljubljani, soavtorica razstave je namreč tudi zgodovinarica medicine dr. Zvonka Zupanič Slavec.

Scopoli v času svojega življenja ni doživel priznanja svojega dela, je pa slovenskemu narodu zapustil svoj veličastni naravoslovni opus. Kot zdravnik idrijskih rudarjev ni mogel kaj veliko narediti za preprečevanje in zdravljenje kronične zastrupitve z živim srebrom, saj dunajski dvor ni bil pripravljen vlagati niti v zdravljenje, kaj šele v preprečevanje. Zato je v petnajstletnem bivanju na Kranjskem preučil vso kranjsko floro in pisal temeljno botanično delo

Nekateri soavtorji ob vodstvu po razstavi: v sredini direktorica Prirodoslovnega muzeja dr. Breda Činč Juhant in kustos docent dr. Al Vrezec, levo prof. dr. Zvonka Zupanič Slavce.

Flora Carniolica (1760, 1772), ki je izšlo v dveh izdajah, druga je bila že urejena po Linnéjevem sistemu. Poleg tega je popisal žuželke na Kranjskem in to izdal v delu *Entomologia Carniolica* (1763), medicini pa je zapustil temeljno zgodnje delo medicine o zastrupitvah z živim srebrom *De hidrargyro Idriensi* (1761). Njegov ustvarjalni

opus je resnično nepresežen in v tistem času je Kranjska s svojim naravoslovjem sodila v sam svetovni vrh. Pisma (13 Linnéjevih in 17 Scopolijevih) med Scopolijem in Linnéjem je prevedla iz latinščine v slovenščino in angleščino anesteziologinja prof. dr. Darinka Soban in jih izdala pri Prirodoslovnem društvu Slovenije (1995). Leta 2023 bo minilo tristo let od Scopolijevega rojstva in to je tudi leto, ko bi bilo potrebno, da veličastni Scopolijev kip zaživi na javno zelo vidnem mestu, na primer pred vhodom v Prirodoslovni muzej Slovenije, saj Scopolijevo delo pomeni enega od temeljev slovenskega naravoslovja.

Soavtorjem veličastnega projekta Scopolija in Zoisa iz Prirodoslovnega muzeja Slovenije v letu 2019 iskreno čestitamo!

Pogled na vitrine in panoje razstave o Žigi Zoisu in Antoniu Scopoliju v Prirodoslovnem muzeju Slovenije.

Foto: David Kunc.

